



# ЗАМАН



Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: [gazeta.zamankbr.ru](http://gazeta.zamankbr.ru)КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ  
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА  
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

## АЙНЫТЫУ

КъМР-ны Башчысы **Казбек Коков** Москвада республиканы атындан сабийликни бла жашлыкны «Большая перемена» битеурросей фестивалына къатышханла бла тюбешгенди. Къабарты-Малкъардан ары республиканы сабий эм жаш тёлю жамауат организациялары къошулгандыла: **Тамирлан Абулькин** – Тырнауузну 5-чи номерли гимназиясыны 11-чи классыны окъуучусу, **Тамирлан Бетрозов** – Нальчик шахарда Э.К. Кудашев атлы 14-чю номерли гимназияны 10-чу классыны окъуучусу, **Аскер Иванов** – Бахсан шахар округну 6-чы номерли школуну 9-чу классыны окъуучусу, **Елена Канунникова** – «Кюн шахар» сабий чыгъармачылык академияны окъуучусу, **Карина Карачихина** – Прималкинское элни школуну 10-чу классыны окъуучусу, **Алексей Лян** – Нальчикде 29-чу номерли гимназияны 10-чу классыны окъуучусу, **Бэла Шантукова** – Чёрная Речка элни школуну окъуучусу. «Большая переменагъа» къатышырча конкурсну педагогла **Марьяна Гукешева** – суратлау искусстволандан устаз, эм **Карина Хачеритлова** – орус тилден бла адабиятдан устаз ётгенди.

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** кесини телеграм-каналында ол тюбешиуню юсюнден хапарлаганды. «Сабийлирибиз Къызыл майданда айланьргъа сюйгенди, биз ала

## Казбек Коков «Большая перемена» фестивалгъа республиканы атындан къошулгъанла бла тюбешгенди

бла эришиуге келтирген проектлерин сюзгенбиз. Ала сабийлени бла жаш тёлюню «Большая перемена» жангы къымылдауларыны юсюнден оюмларын билдиргенди. Аны къуаргъа деген башламчылыкны Президент Владимир Владимирович Путин къабыл кёргенди.

«Большая перемена» къыралда бек уллу сабий жаш тёлю жамауат биригиу боллукъду. Тийишли законопроект бусагъатда Къырал Думада сюзюле турады. «Большая перемена» къыралда бек жаш жамауат биригиу да боллукъду. Проект Къабарты-Малкъарда да тири айныды, - деп айтылады республиканы Башчысыны публикациясында.

Казбек Коков «Большая переменагъа» къатышханлары школ, волонтер, турист, жарыкъландыруу эм башха башламчылыкларына не жаны бла да болушлукъ тапдырылыгъын белгилегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.



**Бир жыл мындан алгъа** «Къабарты-Малкъар» ГТРК-да ишлегенле «Халал бараз кюн» деген ат бла чыгъармачы анимация студияны ачхандыла. Ол жандауурлукъ проект жашауда бардырылып башлагъанлы бир жыл толгъанды. Аны къууанчлы белгилеу Нальчикде А.Шогенцуков атлы къабарты драма театрда бардырылгъанды. Байрамны къурагъанла ары даун эмда аутизмден ауругъан «Кюн сабийлени» чакъыргъандыла. Проект телерадиокомпанияны директору Людмила Казанчеваны башламчылыгъы бла къуралгъанды.

Ол кюннге аталып анда уллу концерт да болгъанды, студиягъа жюриген сабийле ишлеген суратладан кёрмюч да къуралгъанды.

Концертге уа ауругъан балачыкъла, аланы ата-аналары, сёзсюз, кеп сыйлы къонакъла да келгенди. Аланы араларында КъМР-ни Парламентини Председатели **Татьяна Егорова**, КъМР-ни Башчысыны экономика вопросла жаны бла кенешчиси **Уяналаны Аминат**, ре-

## Белгилеу

## Халаллыкгъа эшиклерин эм жюреклерин да ачхандыла

спубликаны уруну эмда социал къоруулау министри **Асанланы Алим**, КъМР-ни культура министрине орунбасары **Къарчаланы Аминат**, «Халал бараз кюнню» фондуну попечитель советини председатели, ЗАГС-ни Нальчик

шахар бёлюмюню начальниги **Валентина Шериева** болгъандыла.

Татьяна Егорова байрамгъа келгенлени сабийлени къоруулауу халкъла аралы кюнню бла алгъышлагъанды. «Гитче

инсанларыбызны жашаулары тынч да, ырахатлы да болурча этиу, саулулклары, праволарын къоруулау, ала не жаны бла да айнырча онгла къурау – бизни эм магъаналы борчубузду.

Ахыры 2-чи бетдеди.



## КъМР-ни 100-жылпыгына 4 бет

### Жигерлиги бла – махтауну бийиклигине

Ол Бызынгыда Кыныуну жашы Харунну юйюрюнде жаратылгъанды. Атасы кеси заманында айтхылыкъ кишиледен болгъанды – уруш аллы жыллада эл къуллукълада айланганды.



## Устапа

## 11 бет

### Аны къол ызы энчиди

Къудайланы Азизни жашы Иссаны республиканы жамауаты иги таныйды. Аны къол ишлерини ызы энчиди. Аланы кёрмючледе кёрсенг, жылыуларындан билесе Исса эттенин.





# Казбек Коков «Большая перемена» фестивалына республиканы атындан кышуула бла тубешкенди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Сабийлени бла жаш тёлню «Большая перемена» фестивалыны кыраучулары Жаш тёлню ишлери жаны бла федерал агентствосу, Россей Федерацияны Жарыкыландыруу министрствосу, Москваны Правительствосу, «Большая перемена» АНО болгандыла. Ол «Билим» Россей биригиуню, «Россей – онглары кыралы» АНО-ну, «Школчулары Россей кымылдауларыны» Битеуроссей жама-

уат-кырал сабий-жаш тёлню организацианы себепликтери бла бардырылады.

Марафон Россейни битеу регионларындын 8 000 жаш адамны бириктиргенди. Хар келген жаш тёлню проекттерини эксперт конкурс сайлаулары ётгенди, финалга чыкканды эм аны фестивалыны кыраучулары чакыргандыла. Кынакыла лекцияла тынгылагандыла, мастер-классла, «Абаданлаа 100 соруу», «Жууукыла – суйгенле», «Сёз», «Кымылдау» билим

бериу майданлаа, «Билим» Россей биригиуню студиясында эм «Россей – мени тарыхым» павильонда болгандыла. «Сабийликни павильонунда» жаш тёлню проекттерини ачыклаганды эм Россейни шахарларыны айнытуу жаны бла оюмларын туура этгенди.

«Большая перемена» фестивалына кыатышханлаа айланып Россейни Президенти Владимир Путин да сөлөшкенди. «Сизни хар биригиз кесича башхады, алай ишигиз бла кесигизни

иги жанларыгызыны кёрюзтесиз, шёндюден окуна кыралыбызга, Ата журтугузга керти да хайыр келтирирге кюрешесиз. Фестивалыны хайырындан сиз бир биригизни танырга, биригизни кюрешерге, жангы затха юренирге боллуксуз. Сизде, сизни тёлню хар негиз да барды, бирге тийишли тамблагы кюнню кыраучулары: салган борчха итиниуюгуз, жууаплыкы, Ата журтха суймеклик, не заманда да жангы билим алырга эм башхалаа болушурга хазырлыкы. Ышанама сизге, битеу муратларыгызыны толтураллыкыгызыга да», - деп чертгенди кырал тамата.

КЪМР-ни Башчысыны бла  
Правительствосуну  
пресс-службасы.

## ОНОУ

# Ал жанында – жай солуу кезиуде курортланы ток бла тынгылы жалчытыу

Москвада КЪМР-ни Башчысы Казбек Коков «Россети» ПАО-ну генеральный директору Андрей Рюмин бла ишти тубешу бардырганды. Аны кезиуде республикада электросеть комплексни айнытууну, активлени бириктириуню онглары сюзюлгендиле эмда жай солуу кезиу башлангыча энергоекте кыраа хазырланганларына кыралганды.

Казбек Коков «Россетини» таматасына Кыбарты-Малкыарны экономикасына уллу магъананы тутхан проектлени бардырууга себеплик этгени ючюн жюрөк ыразылыгынын билдиргенди. «Ышангылы эмда тутхучу энергетикалы инфраструктура промышленностьну, туризмни, эл мюлкню, транспортну бла жол системаны айнытууну баш амалларындын бириди. Инвестициялары саны, адамлары жашау кырааыклары да маанга кёре болганлары баямды», - деп, республиканы оноучусу, регионну уллу электросеть компания бла бирге ишлеууню магъанасы уллу болганынын чертгенди.



«Жангы солуу кезиу башлангыч аллында «Россети» курортланы объекттерин ток бла жалчытыуга энчи эс бурады, контролну бютюн кыатыландырады. Нальчикни бла Элбрусну солуу юлерин бла санаторийлерин ток бла жалчытхан подстанциялаа алгъадан окуна ремонт этилгенди. Аны бла бирге республиканы ток ызларыны ышануулукларынын кюрлендириу, жангыларынын тартыу жаны бла ишни да селейтмейбиз. Быыл ол ишлеге инвестиция халда 1,6 миллиард сом бёлюнюрюкдю. Тырнауузда аягы юсюне этиле турган тау-магъадан

комбинатны инфраструктурасын кырауу баш борчларыбыздан бириди», - дегенди Андрей Рюмин.

Ушакыны кезиуде электросетьни кыоранчыларын азайтуу жаны бла ишни андан ары бардырууга кереклисини юсюндөн да айтылганды. 2020 жылдан башлап республиканы шахарларында бла эллеринде «акыллы» эсеплеучю приборладан 37 мингден артыгы салыннганды, шартланы жыйыучу устроитволадан да 668-си тохташдырылганды.

Тубешууде бирге ишлеууну андан ары бардырууну планлары да сюзюлгендиле.

## СЮЗЮУ

# Республикада юйлени кырулушларын бардырууга эс бурулганды

Кыбарты-Малкыар Республиканы Башчысы Казбек Коков бла ДОМ. РФ-ни таматасы Виталий Мутко Москвада ишти тубешуу кырагандыла. Тубешууде КЪМР-де жашау журт кырулушну, федерал жерлени хайырланууга кийириуню, аукционланы бардырууну, жер юлюшлени социал объектте ишленирча эм ЖКС проектлени бардырырча тёлөсюз хайырланууга бериуню соруулары сюзюлгендиле.

ДОМ. РФ бла биринчи бирлештирилген уллу проектте – Нальчикде шёндюгюлю заманга келишген Мей микрорайонну кырулушуна – энчи кыралганды. Алгын кыабил кёрюлген келишимлеге кёре ишле мында кезиу эм бир жолга бирненча ызда бардырыладыла. Бу тийрени комплекс халда хайырланууну чеклеринде июнну ахырына биринчи аукцион планнга салыннганды.

«Мей микрорайон – бу даражада Кыбарты-Малкыарда биринчиди. Ол ДОМ. РФ-ни бла регион властыланы бирлештирилген кюрлери бла бардырылады. Шахар кырулушха жерлени хазырлау Россейни Минстроюу бла бирге ДОМ. РФ жарашдырган КРТ Стандартны хайырланып бардырылганды. Проектни жашауга кийиргенде ДОМ. РФ-ни кенг халлы онгларын хайырландыла, ала кырулушну башлауу терклендирирге, инвестор тыйгычлары азайтырга, тийрени айнытырга эм жангыртырга амал береди», - деп белгилегенди Виталий Мутко.

Бюжюнгюу план оноулаа кёре, бир юйде подъездде этажлары саны бирча болмаган журтла, «машиналасыз арбазла», социал инфраструктура объектте ишленирикдиле. Битеу да бирге 15,5 гектар кенгликде 84 минг квадрат метр чаклы бир жашау журт ишленирикди.

Жангы микрорайонда жангы поликлиниканы, билим бериу махкемелени, дагыда физкультура-саулык кюрлендириу комплексни кырулушлары кыраллыкыдыла.

Кыбарты-Малкыарны Башчысы Виталий Муткога эм ДОМ. РФ-ни битеу кыраууна магъаналы байламлыкыла эм регион башламчылыкыла не жаны бла да болушуклары ючюн ыразылыгынын билдиргенди.

«Бизде ДОМ. РФ бла байламлыклары тарыхы барды – эсепле ахшыдыла. Тубешууде Нальчикде инфраструктура проектлени ахча бла жалчытыуну кышак амалларын сюзюлгенди, тийишли келишимлеге да эс бурулганды. Ол да жашау журт кырулушха кёллендирикди, - дегенди Казбек Коков тубешууню эсеплерине кёре.

КЪМР-ни Башчысыны бла  
Правительствосуну  
пресс-службасы.

# Халаллыкыга эшиктерин эм жюрөктерин да ачхангыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Саусуз сабийлеге уа бютюнда уллу эс бурургга тийишлиди, - деп, спикер «Халал бараз кюн» проектни кыраагъанлаа уллу ыспас этгенди.

«Телерадиокомпанияда ишлегенле энта кёп проектлени башламчылары боллукларына мен ишексизме. Ала уа сабийлеге жарауу башха жумушла байламлы болурла, - дегенди Парламентни башчысы.

Ызы бла Татьяна Борисовна хычыуун жумушну толтурганды - Людмила Казанчевага КЪМР-ни Парламентини Председатели бюсюреу кыагытын бергенди. Анга Людмила Борисовна сабийлеге суймеклиги, кыагырылуугу, «Халал бараз кюн» жандауурук проект ючюн да тийишли болганды.

Уяналаны Аминат да Сабийлени кыоруулауу халкыла аралы кюннюде жаратылган проектни келир заманы болмай кыалмазлыкынын эмда ол узак ёмюрлю боллукгун айтырып айтханды.

Асанланы Алим а залда олтурганлаа КЪМР-ни Башчысы Казбек Коковну атындан сөлөшкенди. Бу проект жашауубузга терен сингсе сюреригин билдиргенди, аны кыраагъанлаа ыспас этгенди.

Валентина Шериева проектни ишине биринчи кунден кышуулуп, арадан бир бараз кюнню оздурмай сабийле бла тубеширге барып турганды. «Алгга арсарлы да болганма, энчи сабийлеге энчи жол керек болганынын ангылап. Алай, башхалаа болмай, жарыктыкы, жылыу да бере билген сабийликте бла жылны ичинде ишлегеним, жашауумда эм ахшы жумуш болганына туюннгенме», - дегенди.

Людмила Казанчева уа, проектни чеклеринде не ишле тамаланганларыны юсюндөн хапарлаганды. Парламентни Председатели Татьяна Егорова

проектни жашауда бардырууга уллу себеплик этгенин, «Халал бараз кюнню» студиясын жоклагъанлай турганынын, «КавказСКИ Тур» а сабийлеге солургга барырга путёвкала бергенин, «Эздеч» фирманы башчысы Мартин Эздеков, кёп кафелени иелери да кюлдөн келген болушуккына аямаганларынын айтып, барысына да ыспас этгенди.

Билдирилгенича, чыгармачы клубха 12 жыл толмаган жашчыкыладан бла кызыкыладан 30-су чаклы бири жюрюгенди. Ала хар бараз кюн телевидение арагга барып, ары жарыктыкы келтирип тургандыла. Кысха заманны ичинде студияны шухлары, спонсорлары да кёп болгандыла. Республиканы Башчысы Казбек Коков да анга кёп кере себеплик этгенди. Ол студияны биринчи кёрючюне кыраагга да барганды. Аны бла да чекленип кыалмай, Жангы жылны байрамына Правительствону юйюне тогузжыллык Михаил Абгугскийни чакырып, тилегин толтурганды - велосипед саугалаганды. Концертни кыраагга да Казбек Валерьевич болушханды.

Ата-аналаны атындан Занкишилары Зули сёлөшип, фондну, студияны кыраагъанлаа да жюрөк ыразылыгынын билдиргенди. «Бизни сабийликтери биз ары жюрюгенли ышарып башлагандыла, кёчюклеринде уа алгынча кюркюу уггай, жарыктыкы жаратылганды», - деп кыуанчын жашырмаганды ол.

Байрамны жарык эмда эзде кыалырча этиуге белгили артисттерибиз Жаболаны Замира, Анзор Хурсинов, Азамат Цавкилов, Габуланы Зухура, Азамат бла Ренат Бековла, Залим Кодзев, «Радужные нотки», «Кёзбёрдей», «Нальцук» ансамблыла, дагыда башхала юлюшлерин кыошхандыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.



Парламент

## Хакъсыз жумушланы тизмеси кенгертилликди

КъМР-ни Парламентини президиумуну жыйылыуунда федерал эм республикалы законланы проектлери сюзюлгендиле. Аны спикер **Татьяна Егорова** бардырганды.

«Бир-бир республикалы законлага тюзетиуле кийириуну эмда бир-бир законланы кючлерин тохтатууну юслеринден» республикалы законну проектине къаралганды. Законлары жарашдыруу, жер-жерли самоуправленианы соруулары жаны бла комитетни башчысы **Борис Мальбаховну** айтханына кере, ала КъМР-ни Конституциясы эмда федерал конституциялы законла бла келишдирилгендиле.

«Бир-бир республикалы законлага тюрлениуле кийириуну юсюнден» законопроект да тинтилгенди. Ол айыруула, референдумла, къол кетюрюу эркинликке жаны бла федерал жорукъла алышынганлары бла байламлы хазыранганды.

«КъМР-де хакъсыз юридический болушлукъ бериуну юсюнден» законопроектге тюзетиуле да тинтилгендиле. Аны РФ-ни Юстиция министрствосуну КъМР-де Управлениасы хазырагъады. Анда

белгиленгеннича, хакъсыз юридический болушлукъ алыргъа эркин болганланы тизмесине «къачынчы» деген статус тохташдырылырын излегенле, РФ-де болжаллы халда бугъар жер тапханла, Донецк эм Луганск халкъ республикалада жашап, бюгюнлюкде уа къачынчыла болганла кийирилгендиле.

Проектле сейирлери болган ведомстволаны къарауларына эм эсгертиуле чыгъарыуу берилгендиле. Ала сюзюлгенден сора Парламентни пленар жыйылыууна чыгъарыллыкъдыла.

Депутатла федерал законланы проектлерине да къарагъандыла. Алада билим бериуну, коррупцияга къажуу ишни, жукъган ауруулага къажуу мадарланы юслеринден айтылады.

Ахырында Жамауат къоркъуусузлукъ эм коррупцияга къажуу комитетни башчысы **Михаил Кривко** «Алиментлени телеуну юсюнден сюд чыгъарган оноуланы толтуруу» темага бардырылган «комитет сагъатда» чыгъарылган эсгертиуле къалай толтурулганлары бла шагъырей этгенди.

**КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.**

## Жалынчакъсыз экспертленени ачыкълагъандыла

КъМР-ни Парламентини пленар жыйылыуунда культура, саулукъ сакълау, билим бериу, социал жумушланы тамамлау учрежденияла толтурган ишге жалынчакъсыз багъа бериуну эсеплери чыгъарылгандыла. Социал организацияланы ишлерине контроль республиканы Башчысыны атындан этиледи. Доклад бла урунуу эм социал къоруулау министр **Асанланы Алим** селешгенди.

Аны айтханыны кере, социал магъаналы жумушланы толтурган ведомствода жалынчакъсыз советле бардыла. Ол федерал жорукъду. Ала социал сферада халкъны излемлери къалай тамамланганларына багъа бердиле эмда учрежденияланы ишлерин игилендириу жаны бла эсгертиуле чыгъарадыла. Ачыкъланган кемчиликке жууаплы органлага белгили этилрге керекдиле.

Былыр а 207 организация тинтилгенди. Ол санда саулукъ сакълауу 20 учреждениясы, культураны – 43, билим бериуну 122 эмда социал жумушланы тамамлаган 22 организациясы. «Жамауат советле алагъа кеслерини эсгертиулерин билдиргендиле. Экспертле учрежденияланы жумушлары бла тыйгъ-

ычсыз хайырланыргъа онг болганына бла къалганына, электрон письмолагъа, телефон бла жууапла къалай берилгенлерине эс бургандыла, соруу да бардыргандыла. Инсанла организацияланы ишлерине ыразылыкъларын билдиргенлерин айтырады», - дегенди министр.

Россейде къырал (муниципал) учрежденияланы юслеринден шартла басмаланган bus.gov.ru сайтда билдирилгеннича, КъМР бу шартлага кере 5-чи жерни алады, битеу сюзюлген сфералада орталыкъ балл 94 процентге жетгенди.

Организацияланы ишлерин игилендириу жаны бла жумушланы тамамлар мурат бла планла хазырангандыла. Кемчиликке къалай кетерилгенлерини юсюнден белгиленген федерал сайтда билдириледи.

Быйыл а жалынчакъсыз экспертле, 181 организацияда болуп, аланы ишлерине багъа берилдикле. Ол а битеу социал учрежденияланы 30 проценти тенглиди (битеу да бирге – 590).

Организацияланы ишлерине не багъа берилгени, отчетну тарихлери бла толусунлай bus.gov.ru сайтда шагъырейленирге онг барды.

**ТИКАЛАНЫ Фатима.**

КЕНГЕШ



## Эки мингге жууукъ адам жангы фатарлага кечюрюллюкдюле

*Шендюледе Донбассны тийрелеринде энчи аскер операцияга къатышып, анда жаралы болган 29 аскерчиге, Къабарты-Малкъарны Башчысыны буйругъу бла бир кезиулюк болушлукъ берилликди. Ахчаны республиканы къыстырыкъ фондундан бёлюрге оноу этилгенди. Аны юсюнден регионну Правительствосуну кенгешинде айтылганды.*

*Жыйылыуда министрствода бла ведомствода хазырагъан ондан артыкъ бегимни проектлерине къаралганды. Правительствону Председатели Мусукланы Алий ол проектни дурус кёргенди. Ызы бла башхаларына да тынгылап, оюмун туура этгенди.*

Проектледен бирине кере, «КъМР-ни тийресинде инсанланы тозурагъан жашуу журтладан 2022-2025 жылланы чеклеринде кечюрюу» деген энчи регион программа къабыл этилгенди. Республиканы къорулуш эмда жашуу журт-коммунал мюлк министри **Алим Бербеков** билдиргеннича, бу программа «Жашуу этерге жарамагъан журтланы санын азайтыуу юсюнден» федерал проектни чеклеринде къуралганды. Алай бла аны кезиуонде, 2025 жылга дери Нальчикде, Нарткъалада эмда Солдатское элде битеу да 19 юйде 623 фатарда жашагъан 1823 адамны жангы фатарлага кечюрюрге умут этиледди. Сёз мында тозурагъаннга 2017 жылда биринчи январьдан башлап былтыр биринчи январьга дери саналгъан жашуу журтланы юсюнден барады, дегенди министр.

Программа төртте бёлюнеди. Биринчисини болжалы быйылдан башланып, келир жылга дери созулады. Аны чеклеринде битеу да 1880 квадрат метрни тутхан фатарлада жашагъанла кечюрюллюкдюле. Экинчиси 2023 жылда бардырыллыкъды, ары 5386 квадрат метр киреди. Программаны 2024 жылдагы кесегинде 4738 квадрат мет-

рни тутхан эски фатарлада жашагъанла жангыларына кечерикдиле, 2025 жылда уа къалгъан 3607 квадрат метрини оноуу этилликди.

Бу жумушха 1,179 миллиард сом къоратыллыкъды. Ол санда 721,6 миллион сомну «Жашуу журт-коммунал мюлккю айналыууу себеплик этген фонд» къырал корпорация берликди. Энтта да 449 миллионну – республиканы бюджетинден бёлюрге дейдиле. Жер-жерли бюджетледен а 9,1 миллион сом къошарыкъдыла.

**Мусукланы Алий** айтханга кере, бу программаны алгын (2017 жылга дери) бардырылган кесегин республика болжалындан юч жыл алгъа окъуна тамамлагъанды. Аны хайырындан, жангысына тозурагъан фатарланы тизмесине 2017 жылдан башлап, былтыргъа дери киргенлени къошаргъа онг берилгенди.

КъМР-ни жарыкъландыруу эмда илму министри **Анзор Езаов**, бизде элде эмда гитче шахарлада школлада, 2023-2024 жыллада, «Точка роста» илму эмда технологиялы билим бериу араланы къурауну эмда аланы ишлерин бардырыуну планларын туура этгенди. Ол кёргюзтген проектге кере, бу

ишни тамамларгъа къыралны бюджетинден субсидияла берилликдиле. Аны хайырындан 2024 жылда беш муниципалитетде 24 быллай ара къураллыкъды. Анга битеу да 36 миллион сом къоратыллыкъды, ахчаны бир кесегин республика кесинден къошарыкъды.

Анзор Езаов дагъыда районлага бла шахар округлага окъуу китапла бла пособияла, окъутууда хайырланылгъан абериле сатып алыргъа быйыл – 14,046, келир жыл а 29,44 миллион сом бёлюнюрюгю да билдиргенди. Жыйылгъанлагъа аны магъанасын Мусукланы Алий былай ангылатханды: «Эсигизде эсе, орта школлага тынгылы ремонт этиуде быллай излем барды – жер-жерли власть органла алада китапланы барын да жангыларына алышыргъа борчлудула. Бу ахча да ма ол жумушлага къоратыллыкъды. Аны себепли ишни болжалга салмай, мектепледе ремонт бошалагъа, китапла да сатып алыргъа керекдиле».

Сюзюрге чыгъарылган башха проектледе «Аушигер» эмда «Жылы-Суу» багъуу-саулукъландыруу тийрелени чеклерин тохташдырып, аланы ЕГРН-ге бу айны ахырына дери тюрлююрге оноу этилгенини, МФЦ-га граждан болумну актлары бла байламлы жазыула этерге эркинлик берилгенини, санкция басым болган кезиуде ишни тийишдириу жаны бла регион Штабны къауумун тюрлендириуну юслеринден да айтылган эди. Саулай айтханда, проектлени барын да дурус кёргендиле.

**УЛБАШЛАНЫ Мурат.**

ХАЗЫРЛАНЫУ

## Шахарны айбатландырадыла

Къабарты-Малкъарны 100-жыллыгына хазыраныуу бла байламлы иги кесек иш этиледди. Ол санда Нальчикге Пятигорскну эм Шимал Осетияны жанындан кирген жерлеге да тийишли эс бурулады.

Специалистлени кючу бла сагъынылган участкаланы айбатландыруу жумушла тамамланыллыкъдыла. Стелаланы бояп, мермер ташларын алышып, жангыртырыкъдыла, кече

токну аягъан чыракъла да салынырыкъдыла. Аны бла бирге төгерек-башны жашиллендириуну къайгысы кёрюллюкдю, тюрлю-тюрлю терекле, юлкюле, гюлле да салынырыкъдыла.

Бусагъатда ишчиле стеланы бояп, тийрелерин игилендирип кюрешедиле.

Объектлени саулай быйыл август айга бошаргъа керекдиле.



**Ата сыры – жашында**

Ол Бызынгыда Кыныуну жашы Харунну юйорюнде жаратылганды. Атасы кеси заманында айтхылык кишиледен болганды – уруш аллы жыллада эл кылуула айланганды. Улуу Ата журт уруш башланганлай а, фронтха кеси ыразылыгы бла кетгенди. Ол Москва тийресинде тасхачы кыауумга тюшгенди.

Биринчи эки жылда кызауат кыалай кыаты барганы белгиледи. Харунну ханын, сыйген тенги Орехово-Зуево деген жерде асыралганын да аны биргесине

башлаганды. Ишден айырылмай, ингир школну бошап, бийик билим да алганды.

Аны бла бирге ол кеси кютген кыойланы кыумалылыкларын игилендириуге да уллу эс белгенди. Андан билимлери, сынамылары болганлага тюбеп, соруп, китаплада оккуп, Бызынгыда жюнлери кыыллары кеп болган кыойланы орунларына хайыр келтирлик, жюню, этли породаны чыгарганды.

Ол жюз кыойдан жюз бла жыйырма кыозу, бир ууак аякылы малдан 3-4 килограмм жюн алганы республикада угый да, саулай Совет Союзда окыуна уллу

ден да жазады В. Вороков китабында. «...Онжети жыл болады ол бу жерни кермегенли. Кеп зат тюрленгенди ол заманы ичинде жашауда, Григорьевка элде да. Анга ол кеси окыуган школда жарык тюбегенди. Сабийле жырла, назмула айтханда, Салих кез жашларын жашырырга кюрешип турганын кергенме.

Биз анда фермалада, сабанлада болганбыз, кыойчула бла тюбешгенбиз. Бешбармак да ашаганбыз, кумыс, чай да ичгенбиз кыолан пиалаладан. Бек башы уа – биз шухла арасында

*Салих, сени ийнакылап,  
Жазама бу сёзлени,  
Тюз билгеним себепли  
Игилигини сени.*

*Мал кютген, сабан сюрген –  
Биринчи ахлум мени.  
Сени кибик адамла  
Ийнагыдыла жерни.*

*Айтама ол себепден  
Махтау сёзюмю санга.  
Энтта да берсин жашуа  
Санга кеп сыйлы сауга!*

*Игилик, огурулулук  
Бир да болмазла эски,  
Тохтагынчыга дери  
Бу жерде кырдык ёсген.*

*Салих, шухум мени!  
Мен санга назму этдим,  
Сени кибик адамла  
Бизде кеп болсун дедим.*

**КыМР-ни 100-жыллыгына**

# Жигерлиги бла – махтауну бийиклигине

уруш этген Кылуула Элбай айтханды арта юйорюне.

Алай бла Салих, эгешчиги Фатимат атысы эксюз болгандыла. Сёзсюз, кыйын эдиле ол жылла башсыз кыалган Чочайланы Забитханга. Андан да кыйыны уа алда болду – Ата журту ючюн жан берген солдатны юйорюн тууган жеринден зорлук бла кечюргенде.

**Кыошну таматасы**

Сюрюнде Атолану бу юйорлери Кыргыстанны Иссык-Куль районунда «Жангы жашуа» колхозга тюшгенди. Анда Салих, жетижыллык школну бошап, уруну жолун малчылыкка башлаганды. Аны окыусуз кыалганына анасы Забитхан бек жарсыганды. Алай аллай онглари кеплени болмаганды ол заманда.

Онбеш жылында ол эринген деген не болганын билмеген жашны кыошха тамата этгенди. Ол кыой кютгенди, жюн кыыркыганды, бийик жетишимлери бла атын айтдырганды. Аны хайыры бла кыойчулук ол мектепни бек файдалы бёлюмюне айланганды. Таулу жаш а махтауга, саугалага да тийишли болганды.

Малкыар халкыга ата журтха кыайтырга онг чыкыганда, мюлк таматала, кыошчу нёгерлери да Салихни анда тыярга кюрешгенди, кыал деп да тилегенди. Алай ол атасыны кыол жылыуу сакланган Бызынгыга кыайтырга таукел болганды.

Кыргызстанда Ато улу ишлеп турган колхозну мурдорунда кыуралган, ууак аякылы малланы кыумаландырыуу бла кюрешкен мюлк бюгон уллу жетишимлери бла белгиледи. Ол кеси да таулу жашны – Атолану Салихни атын жюрютеди.

**Сурагы – "Огонёк" журнада**

Мында да Ато улу ата-бабадан келген кыойчулук ишин кыоймаганды. Келекелгенлей, Бызынгыда ата юйюнде тохтап, «Коммунизмге жол» колхозда ишлеп

жетишим эди. Бызынгылы жашдан юлгу алырга сыйгенле кеп болгандыла. Аны юсюнден кыралны «Правда», «Труд», «Известия», «Сельская жизнь», «Винницкая правда» деген ара газетлеринде, «Огонёк», «Юность», «Овцеводство», «Сельские зори» эм башха журналлада жазгандыла. Аны сураты «Огонёк» журналны тышында басмаланганды. Анга аталып, жыр да айтылады.

– Ато улу, керти да, эл акъ атха миндирген жашладан бири эди. Ишексиз, ол заманда «Огонёк» журналны тышында басмаланган бюгонлюкде тыш кыраллада чыкыган «Time», «Forbes», не да «Esquire» деген белгили журналланы биринчи бетлерине тюшген бла тенг эди, – деп жазады Интернетде.

Бызынгылы кыойчуну сынамы кеплеге болушханды – анга келген кыагылтланы элни почтачысы ташып бошаламай турганды дейди.

Белгили кинорежиссёр, жазыучу, «НОТР» телевидение компанияны таматасы Владимир Вороков озган ёмюрню 60-чы жылларында «Чабанский хлеб» деп кино алдырганды. Ол заманда шахар кинотеатрлада, эл клублада да кинону аллында киножурнал деп кыысха документли фильм кергюзтючю эдиле. Соруп, сурап, тилеп, жалаанда Салихни кинонун керюк ючюн окыуна келип тургандыла адамла клубха.

Ызы бла Владимир Халидович «Обычное человеческое мужество» деген аты бла китап чыгарганды. Ол анда бизни жерлешибизге берген махтауга алай кепле тийишли болган болмазла жашауларында.

**Хурметлеу**

Салихни намысы Кыбарты-Малкыардан тышында да бек бийикде жюрюгенди. Аны ол жетишимлери бизни бла бирге ол уруну жолун башлаган Кыргызстанда да бек кыуангандыла. Ары бирге барганларыны юсюн-



эдик. Ол кюн: «Сейриди жашуа, – деген эди Салих сагышлы. – Биз мында жашаганда, юйге, Бызынгыга, барлыгыбыз келе эди. Биз ол оюм бла жатханбыз, аны бла кыопханбыз. Ма бюгон а, онжети жылдан сора келгенимде уа, бир жууук, сыйлы затымы кыоюп кетип, энди тапханча болганма...» – деп жазады ол.

**Даража**

Урунган адамны намысы кыайда да бийикди. Салихни сыйын битеу кыралда да кергенди. Бийик жетишимлери ючюн ол Ленинни орденине (эки кере), Урунуу Кызыл Байрагыны орденине бла Оракъ бла Салта алтын майдалга тийишли болганды, анга «Социалист Урунуу Жигити» деген сыйлы ат аталганды.

Эки кере СССР-ни Баш Советине депутатха да кергюзтюлгенди. Москвада Кремльде аны бла бирге сьездледе Кыулийланы Кыайсын да болганды. Ато улу бла ол бир бирлерин таныгандан арысында шухлуклары ёчюлмегенди. Бызынгыга да келиучю эди Кыулий улу. Салих поэтни юсюнде: «Мен обкомну секретарлары бла да болганма жолоучу, кеп тюрлю адам бла тюбеширге тюшгенди. Кыайсынча ариу сёлешгенге уа тюбегенме. Ол халкыбызны ёхтемлиги», – дегенди.

Поэт да, анга атап, бу назмуну жазганды:

**Унулмазлык чакыла**

1974 жылда Атолану Салих, биргесине да Владимир Вороковну алып, Кызахстанга айтхылык эллиси Депулану Хакимге барганды. Генерал кыайда тууганын, ёсгенин, кыайсы таулада кыой кютгенин бир заманда да унутмаганды.

Ол уллу адамланы ышанлары болур. Кыонакылага кыалай тюбегенин режиссёр кинонунда да кергюзтеди, китабында да жазады: «Айтырга керекмиди, ала тууган элдеринден бир неча минг километр узаклыкка кыалай кыуанчылы, кыалай жарык тюбегенлерин бир бирине?»

Хаким Сафарович бир заводну не фабриканы директору болса, иш барган цехлени, жер бла кюрешген болса, сабанларын кергюзтюрюк болур эди кыонакыга. Аскерчи, танкист болганы себепли, бизни танкодромга элтди. Анда окыу дерсле бара тура эдиле, танкла, темир чархлары бла кыумлу тызюню кыаза, тегерекни дауурга алдырып, окъ-топ тауушла эшитиле...»

Толгурланы Зейтун а «Ашык оюн» хапарын жаза туруп, ары Салихни жашауундан шартла кийиргенди.

**Халаллык**

Эллилери Ато улу адамлыгын, кыалай халал жюрекли болганын бюгон да унутмайдыла. Аны бла ёхтемленди, келе турган тёлюлеге юлгюге келтиредиле.

Юйорлю, юйдегили да Салих кечюнючюлукден ата журтха кыайтханда болганды. Ол юй адамы Кычменланы Намуну кыызы Валентина бла бирге юч кыыз бла жаш ёсдюргенди. Ала барысы да урунуу ажайып магъанасын ангылаган адамладыла.

Сабийлери жетип, кеси да солууга кетгенден сора, Ато улу Салих Хасанияда жашаганды. Ол турган юйно кыабыргасында эсертме орналынды. Арбазында уа жашы Ахматны туудуклары ойнадыла.

**МУСУКАЛАНЫ Сакинат.**

**ИЛМУ**

## Кесибизники – иги да учуз эм тутхучу

Кыбарты-Малкыар кырал университетде биринчи кере керамика тишле жарашдыргандыла. Ол кеси да тыш кыраллыныкындан иги эм учуз боллукду.

– Ол жыйырма жылны ичинде сынама жыйган имплантологу башламчылыгы бла бардырылган проектди. Аны баш магъанасы – жалган тишле бютюн иги эм хар кимни да кыолайына келиширча этерге, – дейди РАН-ны республикада бёлюмюню келечиси, стоматология эм жаяк-бет жаны бла уста Аслан Беков.

КыМКУ-ну илму-излем иш жаны бла проректору Светла-

на Хаширова айтханга кере, жалган тишлени кырамына экология материалла киредиле.

Стоматология эм жаяк-бет хирургия институтну таматасы, профессор Мустафаланы Магомед да оюмун билдиргенди. Ол айтханыча, бюгонлюкде тишлеге багыуда асламысында Кореяда неда Израильде чыгарылган титандан имплантла хайырландыла. Аланы кемчиликлери барды. Сёз ючюн, кыаралдым болганлары кезге эриши керюнеди. Андан сора да, бир бирлени титанга аллергиялары кыозгалады. Кесибизде этилген а адамны саулугуна хата келтирмеген композит ма-

териалладанды. Аны бла бирге ол ариуду эм кыатыды. Андан калса, керамикага кишини аллергиясы жокду. «Бюгонлюкде аланы адамланы бир кыаууму жылдан артык жюрютедиле. Болсада алыкынчы тарыкыган болмаганды», – деп кыошханды Магомед Шабазович.

КыМКУ-ну илму-излем жаны бла управлениясы таматасы Сергей Шагинни да жангы продукцияга умутлары уллудула. Ол, университетни келечилери ишлерин кыоруулауга уллу кыйын салганларын айта, мындан арысында анга сурам ёсе барлыгына ишеклик болмазга



кереклисин да чертгенди. Эсге сала айтсак: быйыл майда Роспатент имплантатны про-

мышленный халда чыгарырга КыМКУ-га патент бергенди.

**МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.**



ЖАМАУАТ ПАЛАТА

# Къолайсыз юйюрлеге болушлукъ онгланы юсюнден сёлешингенди

Бу кюнде Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасыны Советини жыйылыуунда сёз кёп сабийли юйюрлеге къыралны жанындан болушлукъ этиуню юсюнден барганды. Анга республиканы уруну эм социал къоруулау министри **Асанланы Алим**, Россейни Пенсия фондуну регион бёлюмюню таматасыны орунбасары **Зарема Дикинова** къатышхандыла.

Жыйылыу башланьрны аллында Жамауат палатыны председатели **Хазратали Бердов** РФ-ни Президентини Указына кёре кёп сабийли юйюрлеге болушлукъ тапдырыр ишлеге праволу база жарашдырылганыны юсюнден эсгертгенди. Тёреде болганыча кёп сабийли, къолайсыз, толу болмагъан эм сакъатла ёсдюрген юйюрлеге, ёксюзлеге болушлукъга субботникле эм республикалы жыйылыула къураладыла, аланы баш мураты жангы окъуу жылны аллында школчулары болгъан къолайсыз юйюрлеге бюджетден тышында тутхучулукъ этиудю, деп къошханды.

Жамауат палатыны председателини орунбасары **Людмила Федченко** тийишли регион эм федерал законланы эсге салганды. Ма алагъа кёре къыралыбыз сабийли юйюрлеге тутхучулукъ этиуню тюрлю-тюрлю амалларын хайырланганын чертгенди.

– КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** кёп болмай КъМР-ни Парламентинде сёлеше, республиканы халкъны саны ёсгенин белгилеп айтханды. Анга шагъатха быллай шартла да келтиргенди:



он жыл мындан алгъа республикадан кетгенлени саны 5 548 адамга жетгенди, 2017 жылда – 2 397 адамга, 2021 жылда уа адамларыбызны санына къошулганды – 250-ге. Ол шарт барыбызны да къуандырады, къыралны жанындан этилген болушлукъ хайыр келтиргенин кёрюзтеди, – дегенди Людмила Михайловна.

Асанланы Алим да быллай шартла келтиргенди: 2008 жылда республикада «Ана махтаулукъну» майдал къуралганды. Аны бла бирге он минг сом

да бериледи. Он эм андан да аслам сабийни ёсдюргенлеге уа микроавтобус бериледи. Майдал къуралгъанлы Къабарты-Малкъарда аны бла 2021 жылгъа дери 365 тиширыу саугъаланганды. Аладан къыркъ бирине «Газель» микроавтобуса берилгенди. Республиканы бюджетинден ол жумушлагъа 44,5 миллион сом тёленгенди.

Дагъыда беш эм андан да аслам сабийни ёсдюрген юйюрлеге жашау болумланы игилендириуге 250,0 мингшер сом тёленеди. Ол республиканы

бюджетинден бир кере берилген социал болушлукъду.

Алим Орусбиевич «Сабийлери болгъанлагъа къырал пособияланы юсюнден» 1995 жылны 19 майында чыгъарылгъан 81-ФЗ номерли Федерал законга кёре къаллай тёлеуле этилгенлерин да билдиргенди.

Зарема Дикинова жыл санлары сегизден онжетиге дери болгъанла ючюн ай сайын тёленген ахчаны юсюнден хапарлагъанды: Пенсия фондуну шартларына кёре, 2022 жылны 26 майына 48 519 заявление берилгенди. Аладан 13 405-сине кёре ахча тёленгенди, 26 949-су къабыл кёрюлмегенди, 8165-си уа къараудадыла.

Жыйылыуну ахырында Людмила Федченко КъМР-ни Уруну эмда социал министрствосу бла Пенсия фонд кёп иш тындыргъанларын чертгенди, алай бир ненча жумуш тынгылы тинтилмегенлерин да эсгертгенди. Сёз фатарны ортакъга алып тургъанлагъа хакъны жартысын къайтарыуну, ипотека процентлени азайтыуну, сабийге онсегиз жыл толгъунчу болушлукъ ахча тёлеуню, юч жыллары толмагъан сабийлеге хакъ алып къарагъан адамга айлыкъны, кёп сабийли аналагъа юйде ишлерча неда ишчи графиклерин тынчыракъ этерча мадарланы юслеринден барады.

Жыйылыуну ахырында Хазратали Бердов Жамауат палатаны 2022 жылны июнь айында ишлерини планы бла шагъырей этгенди.

**ДОДУЛАНЫ Мадина.**

БАЙЛАМЛЫКЪЛА

# Бир болсакъ, биз хорларыкъбыз

*Бу кюнде Къабарты-Малкъарда «Бизни кючюбюз бирикдеди» деген аты бла автопробегни ахыргы кезиую ётгенди. Ол Башкъортостанда Кумертау шахарда башланып, Уфада, Волгоградда, Махачкъалада, Грозныйде эм Нальчикде барганды. Анга аскер къазауатланы ветеранлары эм аскерде сакъатлыкъ алгъанла къатышхандыла.*



**Солдан оннга: Зумакъулланы Борис, Илья Рыбаков, Тимур Тхагалегов.**

Аны чеклеринде Профсоюзланы юйюнде аскерде сакъатлыкъ алгъанланы «Воин» ООО-ну КъМР-де бёлюмю, «Афганистанны, жер-жерли къазауатланы эм къаугаланы союзу» ООО-ну КъМР-де бёлюмю, сагъынылгъан биригиуленни Башкъортостанда, Дагъыстанда эм Чеченде келечилери бла бирге «тёгерек стол» бардыргъандыла. Ол аскеде сакъатлыкъ алгъанланы эм аскер къаугалагъа къатышхан ветеранлары социал жаны бла реабилитацияларына жораланганды.

Аны ишине КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполно-

моченный Зумакъулланы Борис, КъМР-ни Экономика эм жамауат къоркъуусулукъ советини секретары Казбек Татуев, «Воин» ООО-ну регион бёлюмлерини автопробегге къошулгъан келечилери, жамауат адамла, республиканы басма органларында ишлегенле къатышхандыла.

«Тёгерек столну» КъМР-ни Парламентини депутаты Тимур Тхагалегов ачханды. Ол жыйылгъанланы алгъышлап, тюбешиуню баш магъанасы сагъынылгъан организацияланы устав борчларын толтурууда сынамлары бла шагъырейленю, ол санда эркинликлени сакълауда бла къоруулауда, аскер къаугалада сакъат болгъанланы эм ёлген аскерчилени юйюрлерин праволу жарыкъландырыу болгъанын белгилегенди.

Жыйылыуда дагъыда «Воин» ООО-ну Башкъортостанда бёлюмюню председатели Илья Рыбаков, Дагъыстандан – Иса Исаев, Чеченден Абдул-Хамид Уздорбиев да сёлешгенди. Ала кеслерини биригиулерини ишлерини юсюнден хапарлагъандыла, Уллу Ата журт урушну эм аскер къаугаланы ветеранларыны, аскерде сакъатлыкъ алгъанланы, ёлген аскерчилени юйюрлерини жарысуларына эм сагъынылгъан къауумдан инсанланы соруулары бла кюрешген коммерциялы болмагъан жамауат организацияланы тийишли даражаларыны къуралуларына басмада, халкъ арасында энчи эс бурулуругъа кереклисини юсюнден айтхандыла.

Ызы бла «Воин» ООО-ну Башкъортостанда регион бёлюмюню юристлери Алексей Рыбаков бла Альфит



Нигаматьянов сёлешгенди. Ала «Правовой фронт» деген законлукъну сакълагъан араны ишине юсюнден айтхандыла, иги кесек соруугъа жууап бергенди.

Башкъортостанда Курайдан а Тимур Тхагалеговха саугъа келгенди – Россейни жигитлерине аталгъан китап бла Кумертау атлы тауну юсюнден хапарлагъан жыйымдыкъ. Дагъыда Совет Союзну Жигити генерал-полковник Валерий Востротинни, организацияны председатели Юрий Алексеевни атларын «Жаш тёлуню патриот ниетледе юйретиуде жетишимлери ючюн» майдал бла саугъалагъандыла. Организацияны башха келечилери, бир-бир сыйлы къонакъла да майдаллагъа, Махтау къагъытлагъа да тийишли болгъандыла.

Экинчи кюн проектге къатышханла Минги тау этегинде Къабарты-Малкъар къырал университетни базасына барып, анда кишиликти дерслерин

бергенди. Анга сагъынылгъан окъуу юйню студентлери да тири къатышхандыла, ала сынаулу аскерилеге кёп тюрлю соруула бергенди, алагъа жууапла да алгъандыла. Айхай да, бусагъатлада Донецк эм Луганск Халкъ Республикалада бола тургъан ишлени юслеринден да оюмларын айтхандыла, Россейни Президенти Владимир Путинге ышанганын, ол бардыргъан саясат излемлени тюзге санагъанларын да билдиргенди.

Элбрус элде Уллу Ата журт урушда ёлгенлеге аталгъан эсгертмени къатында автопробегге къатышханла жигитлени бир минут шош сюелип эсгергенди, эсгертмеге гюлле салгъандыла. Гюлле дагъыда тау этегин, 3 500 метр бийикликде Минги тауну, анда ауушланы къоруулагъанланы эсгертмелерин да жасагъандыла.

**АХМАТЛАНЫ Магомед,**  
Былым эл.



**– Баблина бизнес бла кыалай юрешип башлаганса?**

– Оғары Малкьарда мектепни бошап чыкыгъанымдан сора, Къабарты-Малкьар кырал университетни юристле хазырлагъан факультетине окъургъа кирир мурат эте эдим, алай атам, ол тиширыу иш туюлюдю деп, ыразы болмагъанын билдиргенден сора, экономика факультетте кирип окъудум.

Къашхатауда ишлей, жашай да тургъанымлай, баш ием ажымлы ёледі. Къолумда да къагъанагъым бла не этерик эдим?.. Белими къаты кысып, Нальчикде юйчюк сатып алама. Аны къатында бир тюкенчик салама. Ашаргъа, жашаргъа, жашны да ёсдюрге керек эдим. Аллахны ахшылыгъындан, атам, анам, эгечим, къарындашларым да бардыла. Ала хар не жаны бла да болушлукъ этерге угъай демегендиле, болсада башымы, юйюрюмю кесим тутаргъа суйгенме.

Аз-аз ишим тюзеле башлайды. Тюкеними да кенгертеме. Сатыу этерге кепле келе эдиле. Аны тап тутаргъа, адамланы жумушларын тынгылы этерге, багъаланы да артыкъ кётюрмезге кюреше эдим.

Анда ишлей тургъанымлай а, «Детский мир» универмаг ачылгъанда, аны таматасы Курданланы Руслан чакъырады. Ары дери уа юридический факультетни да бошайма. Ол билимим бюгон-бюгече да жарайды. Универмагда ишлей тургъанымлай, аз-кёп болса да, ахчачыкъ да жыяма. Горный тийресинде уллу супермаркет ачар онг барды дегенлеринде уа, кыйын болса да, биягъы,

Русланга ышанып, ол ишни къолгъа алып мурат этеме. Мен ишден къоркъмайма, аллай адам а бир затха жетишеди.

**– Бюгонлюкде бизнесде тиширыуға эр кишиле бла тенг ишлеген кыйын туюлюдю?**

### Мадарымлыкъ

## «Жашау къуруда байрамлаган къуралып къалмайды»

**Таулу тиширыула башларына, юйлерине, юйюрлерине не заманда да къаты болгандыла. Бюгон-бюгече да ма алай барады. Аллайладан бири Оғары Малкьарда ёсген Бичиланы Хусейни кызы Баблинады. Бюгонлюкде назик тиширыу, республикада атлары айтылгъан эр киши предпринимательден артха къалмай, ишин, бир адам да чурум табалмазча, тынгылы бардырады. Нальчикде «Ласточкино гнездо» деген тюкенлени талайына да ол башчылыкъ этеди. Бюгон ол бизни ушакъ нёгерибизди.**

– Кыйынды. Алай кыйынлыкъланы хорлай билерге юйренгенме. Къаты адамма. Алай ол жаланда мен айтхан тюздю демеклик туюлюдю. Ишни эбин билип, ойлап, тынгылы сагъыш этип, айтырыгъымы алай айтама, этеме. Уллу тюкенни ача туруп, Нальчик шахарны администрациясыны ол замандагъы башчысы Хазратали Бердовну: «Бу уллу тюкен кимни боюнунда болганын мен уста билеме, бек ышанама анга», – дегени хычуун кёрюнген эди.

Бюгонлюкде ахчам кёпдю деп махтаналлыкъ туюлюме, Аллахны ахшылыгъындан, бирлеге тилей да бармайма.

Артыгъы да керек туюлюдю. Кыйын салмай келген капек ол бир заманда да хайыр келтирлик туюлюдю. Бизни юйюрде атабыз, анабыз да биреуню кыйыны бла жашауну бир заманда да унамагъандыла. Шёндюгю дунияда аягъы,

тиширыула да бардыла. Биринчи заманда иште, тиширыуча, жумушакълыкъ этерме деп тура эдим. Болсада бир кесекден ол, заран болмаса, хайыр келтирмезлигин англайма. Ишинг тап барырын сую эсенг, низамлыкъ, жууа-

тири, жигит болургъа керекди, бек башы уа – таза жүреккли, тюз ниетли.

**– Эрттенликде ишни неден башлайса: банкданмы, базарданмы, огъесе парикмахерскийденми?**

– Бек биринчи заманда жашны мектепге хазырлап ашыргъанма. Артда ол Москвада вуздан бирине окъургъа киргенинде, дайым кёз-къулакъ болуп тургъанма. Юйде анга-мынга тие турсанг, заман да терк кетип къалады. Сагъат онбир бола, ишге барма. Тёгерекге-башха къарайма, къаллай жумушла тамамланьлыргъа кереклисин кёреме. Баннга баш бухгалтер, базаргъа, базагъа да экспедиторла барадыла. Манга уа ала хапар билдиреди. Парикмахерскийге уа, кесинг кёресе, чачымы жыйр ючюн уллу усталыкъ керек туюлюдю.

**– Солугъан а къачан, кыйда этесе?**

– Бир ненча жыл мындан алгъа кесиме бир солуу кюн тохташдыргъанма. Алай ол кюн да тюзден сора ишге бармай къалмайма. Кёп заманда уа, атам, анамы, жашым Исламны, къарындашымдан туугъан жашчыкъланы да алып, тенгиз боюнуна солургъа баруучу эдик. Тышына солургъа Ислам ючюн барып тургъанма. Анга дунияны кёргозтейим, не затдан да ангылау болсун деген хыйсапдан. Кесим а жашауну байрам халда ётдюрюню арталлы да жаратмайма.

Ушакъны  
**ХОЛАЛАНЫ Марзият**  
бардыргъанды.

### ПРОФЕССИОНАЛЛА

## Школчуланы низамгъа юйретиуге да уллу эс бурулады

**Тиширыула асламысында гуманитар усталыкъланы сайлайдыла. Бызынгыда ёсген Аттоланы Хасымны кызы Юляны уа жүреги математикагъа тартханды.**

– Биз юйюрде онбир сабий болгъанбыз. Атам окъууу адамланы бек суйгенди. Аны билим алыргъа онгу болмагъанды. Бызынгыдан чыгып, чегет жанында талада кыйын терекле ёседиле. Ол ары барып, аланы юсюнде бичакъ бла харфла кесип болганды. Ала бюгон да сакълангандыла, – дейди Юля мени бла ушагъында.

Математиканы уа ол эгечини жашыны хайырындан сайлагъанды. Чочайланы Томушайны жашы Борис школда математикадан бла физикадан окъута эди. Ол дерсин иги билгенди, аны сабийлеге тынгылы ангылатханды. Анга къарап, Юля да устаз болургъа суйгенди. Сора мектепни бошап, университетни физика-математика факультетине кирирге мурат этеди. Ары документлерин бергенлени араларында ол жангыз кызы эди. Аттестатында уа – жаланда «бешле».

Юля бийик окъуу юйге, сынауладан жетишимли ётүп, бир тюрлю чырмаусуз киреди, университетде да терен билим алыргъа итинеди. Беш жылдан къызыл дипломун атасына келтирип бергенинде, ол, аны уппа этип, къоюн хуржунуна салып, юйден чыгып кетген эди. Артда билген эдиле, ол биягъы тер-

клеге барып, анда бичагъы бла жазуу этип келгенин.

– Жашаууму бюгон башлагъан болсам да, энтта бу усталыкъны сайларыкъ эдим. Ачыкъ айтайым, кыйын эсе да ишим, аны суюме, – дейди таулу тиширыу. – «Сабийле дерсте сёлешген этедиле, бизге тынгыламай, башха затлагъа эслерин бёледиле», – дегенлеге сейир этеме. Дерсте ауазымы артыкъ бек кётюрмейме, ол керек туюлюдю. Устаз окъуучула анга сейир этип тынгыларча, низамны бузмазча амалла таба билерге керекди.

Хау, Юля Хасымовна, низамны, окъууну да къаты сурагъан устазны окъуучула артыкъ бек суймейдиле. Мектепни эртте бошагъанла тюбеселе уа: «Сиз алай къаты болмасагъыз эди, биз хазна билим алааллыкъ туюлю эдик», – дейдиле.

Хасанияны 16-чы номерли школунда бусагъатда мингге жууукъ сабий окъуйду. Юля Хасымовна анда директорну юйретиу иш жаны бла орунбасарыды. Юйде уа аны баш иеси, эки жашы – Исхакъ бла Къууанч, келинчиги Марьяна да сакълайдыла. Ол кыйын атасы, кыйын анасы бла да бирге жашагъанды. Алагъа уа келинлик угъай, кёп жылланы ичинде кызылыкъ этип тургъанды.

Юля, кёп сабийли юйюрге ёсгенича, тюшген да уллу юйюрге этгенди. «Анам, харип, былай айтыучу эди: «Мен санга кыйгъы этмейме, сен иги жерге

тюшгенсе, «сени тапхан...» деп айтдырмаз ючюн, башынгы тутта бил, кыйынларынга иги бол», – дейди Юля.

Ол Хасанияда намыслары,



сыйлары жүрюген Холамханланы Алибийни жашы Ибрагим бла юйюр къурагъанды. Кыйын анасы Патинка, аны кесини ёз кызындан башха кёрмегенди. Алибийни юйюне кызы, жашлары, туудукълары, башха жууукъла да келмей, арадан бюгон да кюн озмайды. Юля иште да кыйналып, юйде да ауурлукъ мени боюнума тюшеди деп, кёзо, къашы бла окъуна да билдирмегенди.

Аны иши тынч болмагъанын а айтыр кереклиси да жокъду. Эрттенликден башлап, хар устазгъа да тюберге, ол кюн ишге келмей къалгъан болса, аны орунуна дерсте башха адамны жиберирге да керек болады.

Кими, ыразы болуп, сёз да айтмай барып, башхасы уа сылтау этерге да кюрешир. Аны юсюне да, кюн сайын хар классны да журналларына, дневниклеге, школда, кабинетлени тазалыкъларына да къараргъа керекди. Окъуучу терс болса, ата-ананы чакъырыргъа тюшгенди. Ала уа артыкъ ыразы болуп келмейдиле. Келгени да – устазлагъа дау этип.

Юля ол жумушланы барын да тынгылы тамамлай биледи. Элни мектебини даражасы жүрюю эсе, анда да барды аны кыйын. Алагъа устазла шахардан келип, ачыкъ дерслерине къарайдыла. Окъуучула уа олимпиадалагъа, спорт эришулеге да тири къатышадыла. Хасаниячы жашланы бла кызыланы окъууда, спортда да жетишимлери игидиле. Бир бири ызындан бир ненча жылны ичинде бу школ, шахарда бардырылгъан КВН-леге къатышып, сыйлы жерлеге чыгып да тургъанды.

– Жарсыугъа, – дейди Юля Хасымовна, – жетишимлерибиз бла бирге кем жерлерибиз да бардыла. Сабийлеге билим бергенден сора да, аланы ариу кыйлыкъгъа, низамгъа юйретиу да уллу магъананы тутады. Насыпха, Маданият юйюбюз ишлейди. Анда кёп тюрлю-тюрлю кружокла бардыла. Сабийле алада музыкагъа, жыр-жыр, тепсеуге, сурат ишлеуге, тюрлю-тюрлю инструментледе согъа билерге юйренедиле. Спорт залларыбызда да жашчыкъла

спортну кёп тюрлюсюнден жарау этер онг табадыла. Сёзсюз, ол бизни юйретиу ишибизге уллу себеплик этеди.

Холамханланы Юля эки жылны ичинде директорну къуллугун да толтуруп тургъанды. Ол къысха заманда мектепни башы жангыдан жабылгъанды, терезелери, эшиклери алышындырылгъандыла, арбазына асфальт салынганды. Дагъыда айтырча бир шарт: аны башламчылыкъгы бла башлангъан класслада окъугъанла эмда ишлеген устазла, сууукъда, жауунда уллу мектепге келир ючюн арбаз бла угъай, эки да мекямны араларында эшикни ачып, аны бла жүрюрча этген эди.

Аны къураучу хунерлигини, арий-тала билмегенини хайырындан мектепде бардырылгъан тюрлю-тюрлю ингириле, тюбешиле, байрамла да эзде кыалырча ётедиле. Аллай ишлеге ол кесини ахчасын къоратхан кезиуле да кёп боладыла. «Ишми бети чыкъсын ансы, – дейди ол, – тутхан жумушуму жарты-журту этерге суймейме».

Юля мектепде иши бла чекленип къалмайды. Бахчасында ёсдюрге зат жокъду – туя юлжолден башлап, ашда хайырылангъан тюрлю-тюрлю кырдыклагъа дери да. Хобустаны, нашаны, помидорну, картофну да сатып алмайды. Аны бахчасында ала башхаланыкъыладан эсе алгъа жетедиле.

**ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.**



УСТАЛА

## АНЫ КЪОЛ ЫЗЫ ЭНЧИДИ

Къудайланы Азизни жашы Иссаны республиканы жамауаты иги танийды. Аны къол ишлерини ызы энчиди. Аланы кёрмочледе кёрсенг, жылыуларын билесе Исса этгенин.

Ол Къазахстанда тууганды, Быллым-да ёсгенди. Школну бошаганлай, Къабарты-Малкъар къырал университетни филология факультетини орус-малкъар бёлномюнде окъуганды. Уруну жолун Элбрус элни школунда ана тилден бла адабияттан дёрсле берип башлаганды. Бир ненча жыл ишлегенден сора, атасы Азиз къошда кеси къалып, анга нёгерлик этерге барганлай, жашауун малгъа къарауға бурганды. Тауланы суйген Исса, баям, табиғъатыбызны сейирлигине да алданганды. Таматаны акыл сёзюне да сукъланган болур.

Атасыны къатында турган жаш андан кёп адамлык, жашау дерс алганы сейир туйюлду. Ол ёксюз болуп къалганда, эгечден тууган Толгурланы Зейтуну ёсдорген, анга билим алдырыну баш борчуна санаган Къудайланы Азиз халкъ суйген, ишчи адам эди. Къол усталыкъланы, дарман хансланы да иги билгенди. Ол затлаға жашын да юйретгенди.

Исса къайишден эшген къамичиле, агъачдан этген адырла, кийик мюйюзле бла жасалган чырахтанла, къалакъла, къашыкъла, агъачны юсюнде ишлеген суратла, башха затла да, авторну энчи къол ызын сакълайдыла. Ала миллет усталыкъланы шағъатлыкъларыдыла. Адамланы къуандырырға этгени уа хакъды – хар бирибизни юйлерибизде да бардыла андан келген сауғала. Ол аланы жюрекден юлешеди.

Аллай ишни эбин билген, анга тынғылы юйренген къыйынды. Къайсы агъачдан, къалай, не ишлерин Исса иги биледи. Юйретирге да сюеди.

Бир кере, Тюркден келген къонакъла бла барган эдик анга. Жумушлары – тюрк халкъланы сабий оюнларын жыйыу. Исса элни тамата адамларын да чакъырып, къонакълаға къурманлык аш къангала жайып тюбегенин унутмай-

ма. Жюрегича, къолу да ачыкъды аны. Ол кюн алайда Тюркге ата-бабалары мухажирле болуп тюшген къарачайлыла, ана тилде сёлешип, бир бирни ангылап, заууклу халпар айтхан эдиле быллымчы къартла бла.

Ол тюбешиуде Иссаны арбазында, ата-бабадан къалган усталыкъларын ол юйретген жашыкъла – Ёзденланы Хажбий, Отарланы Салим, Мырзаланы Къуанч, Мызыланы Заур да кёргозтген эдиле. Аланы ишлери



кёрмочледе алчы жерлеге чыкъганда, Исса аладан да бек къууанычу эди сохталарыны жетишимлерине. Ала уа кюреше эдиле, къонакъланы алларын да төртден, бешден, алты къайишден эше, жантау эте... Энди ала ёсгендиле. Башха жашыкъла жюрюйдюле Иссаға. Ол аланы юйюнде юйретгени сейир туйюлмюдо? Къырал мекамлада аллай огурлу ишге бир мюйюш табылмаганы жарсырчады.

Исса эки къызны бла бир жашны атасыды, аппады. Аны жашау нёгери Эзелланы Индира бир да жарыкъ мангылайлы адамды. Кеси да устазды. Аланы юйлеринде, баям, ала дунияларын

ашыргынчы, къартла бла жашагандан болур, сабыр уюган тынчылыкны сезесе. Биз, Иссаны нёгерлери, андан сюебиз ары барырга.

Дагыда Къудайланы Исса назмула жазады. Студент жыллада окъуна ол жаны бла фахмусун кёргозтпю турганды, алай басмаларға ашыкъмаганды, итинмегенди. Бююн ала авторну ич дунясыны, оюмларыны юслеринден толу халпар айтадыла. Ол шартны бу назмуда да кёрюрге боллукъды.

### БЫЛЛИМ ЭЛИМ

*Къаспот къая, ёмюр келечиси!  
Ёхтем къарайса башындан элге.  
Кёпню кёрген! Айта башла кесинг,  
Сёлешейик, тюшгончу кетерге...*

*Арып, талып, жетеме да санга,  
Мен, тансыкълап, келеме, къатынга.  
Бурунгулу къартхача къууана,  
Ма, буюгъа турама аллында.*

*...Жарым ёмюр сени этегинде,  
Жолда-къолда, жастыкъ бола ташынг,  
Мал ызындан жауу жюрюгенде,  
Бир Аллахха жетгенди алгышынг.*

*Мамыр жашау, саулукъ да тежединг,  
Сукъланмайын киши байлыгына,  
Насып юлюш, намыс да сен бердинг,  
Чамланмайын жашау тарлыгына...*

*Шошлукъ бийлеп, сёлешмейди къая,  
Ол айтырға сюе болурму жукъ?  
Барады кюн да Зырдагъат таба.  
Кёпню кёрген атам, анам да жокъ...*

*Быллым элим! Кете-кете къартла,  
Седиреди элни перекети!  
Ёссе да эл, къурай жангы журтла,  
Къартсыз бети мудахды миллетни.*

*Керти халпар кёрюп айтырыкъла  
Кете-кете барадыла аздан,  
Тарых тюзюн излеп, сурарыкъла  
Келедиле, туууп жашдан, къыздан...*

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Ыразылык



## «Сынамлы врачларыбыз бла ёхтемленебиз»

Бир кюн анамы эгечи Кючмезланы Залийхатны жокълай, Шалушкаға барама. Анга 97 жыл болуп келеди. «Нечик иги болду келгенинг, сени бек сакълап тура эдим. Къызлаға да бир ненча кере айтханма, аны бир чакъырыгыз, айтырыгыз барды деп. Сиз газетде ахшы адамланы юслеринден жаза-жаза турасыз, сау болугъуз. Мен да бир врач тишируну юсюнде жазарыгызны тилерик эдим. Кёп жылланы жашаганма, алай аныча тюз ниетли, огурлу адамға уа бек аз тюбегенме. Аны сёзю да дарман кибики. Биз, ол бакъган саусузла угъай да, аллай адам болганын башхала да билселе сюебиз. Сиз аны юсюнде газетде жазып, мени атымдан ыспас этсегиз, бек ыразы боллукъма. Газетни да къыз жаздырады, юйге келтиредиле, бюсюреюм жазылган номерни бютюн бек сакълап турлукъма», – деп тиледи.

Анамы эгечи Залийхат кёп тюрлюк врачлаға барып, кесине бакъдырганды, ауруу, теренге кете барган болмаса, игиге айланмаганды. Сора аллергия арагъа тюшеди. Анда уа врач Мёчюланы Люба, къатында олтуруп, ашыкъмай, ангыларча, не заты къыйнаганыны, къалай ауруганыны юсюнде соруп башлайды. Уллайган тишируу кёп жылланы Акъ-Сууда цемент заводда ишлегенин, анда ауруу тапханын, солууу тыйылып, бууулуп къыйналганын айтады.

Анга тынгылагандан сора, врач: «Сен, энди манга боллукъ болганды деп, къайгы этме, къоркъма. Сени халинги игилендирип ючюн, къолубуздан келгени аярыкъ туйюлбюз, алай сен да манга ауруу хорларға болушурға керексе», – деп кёл этдиреди.

– Огурлу эмда халал жюрекли адамды ол. Мен Нальчикде аллай кайгырыулу, билимли врачла болганына бек къууанама, – деп къошады Залийхат. – Айгъа жууукъ заманны жатханма ол больницада. Аллаи бир кюнню ичинде Любаны къашларын туйюп, бирлеге ачуланып, уллу сёлешип кёрмегенме. Айтханыча, мени аягъы юсюме салганды. Жашаганды ёмюрюмде унутмам ол тишируу игилигин. Бююнлюкде кюнню жарыгын кере эсем, къыйналмай солууу ала эсем, чыпчыкъланы жырлаганын эшите эсем, саулуугъа, осалды деп, жарсымай эсем, битеу ол затла Любаны хайырындандыла. Сау болсун, доктор, – деп бошаганды сёзюм Залийхат.

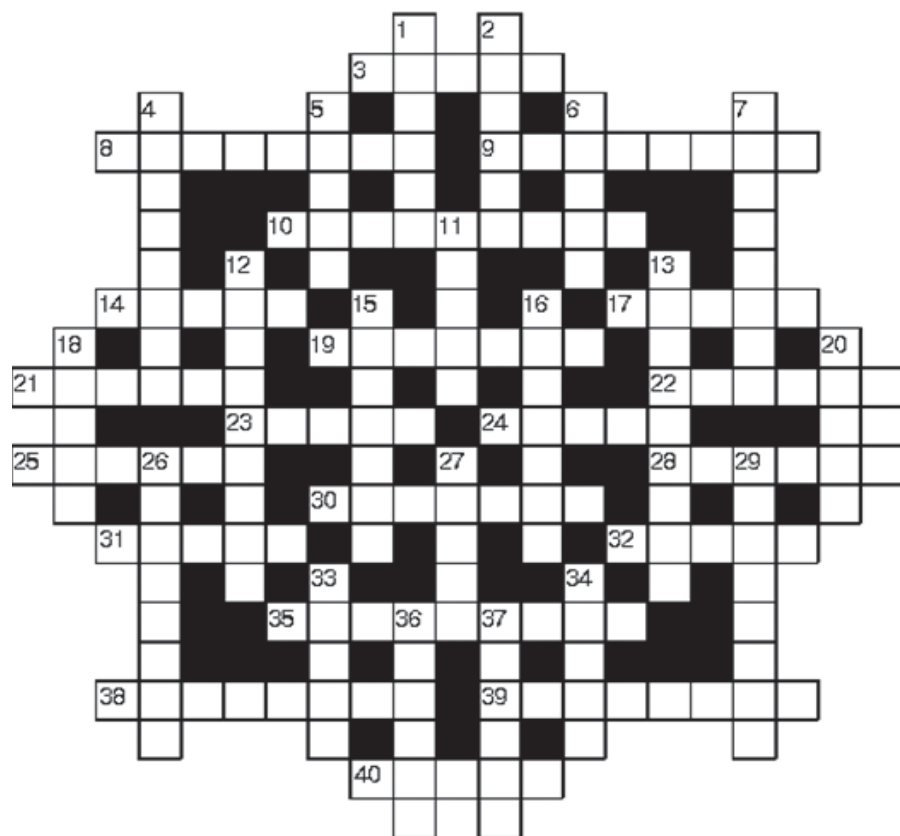
Мёчюланы Любаны махтап дагыда кёпледен эшитгенме. Бу шартха уа сейир окъуна этгенме: жашауда аз тюрлюк болмайды, бусагъатда уа больницада къолайсызла да кёпдюле. Дарманланы, шприцлени игилерин ала кеслери сатып алалмайдыла. Аллаилагъа Люба керекли затланы аптекадан кесини ахчасына сатып алып келеди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

## СЁЗБЕР

**ЭНИНЕ:** 3. Кенделен башында кёмюр чыгыучу жер. 8. Таулу эр киши ат. 9. Ашны ачы татыу этиую. 10. Ачы кёргенде, кесин бошламау. 14. Халкъланы жокъ этген ауруу. 17. Бизни халкъны аты. 19. Келин жаулукъ. 21. Агъач сарымсах. 22. Жолну ётгенде ол бек керекди. 23. Муслийманнга жарамган зат. 24. Аны бла ата-бабаларыбыз тери ийлегендиле. 25. Атлыны кереги. 28. Хомух, къоркъакъ. 30. Нарт батыр. 31. Жылтырауукъ халыла бла ишлеген. 32. Тау төппеле. 35. Сары, баш аурутхан гюллю ханс. 38. Эринчекле. 39. Къалай болургъа, не этерге билмей турган чакъ. 40. Отлукъ.

**ЁРСИНЕ:** 1. Кесин ким эсе да сунуу. 2. Къысхачач. 4. Тили бизге ушаган миллет адамы. 5. Мифледе аллай бийче болганды, аналаны, сабийлени къоруулаган. 6. Жарыкъ бетли. 7. Ачыу. 11. Жер тюбюнде жашаган жаныуар. 12. Оноучусуз жашау этерге излеген кюрешчи. 13. Не аман иш да андан этиледди дейдиле. 15. Кёп адамлы миллетни инсаны. 16. Бузда аякъ тутмау. 18. Ансыз жыр болмайды. 20. Ат сютден этилген ичги. 26. Революция малкъар тилде. 27. Юй башда уллу агъач. 29. Бизни халкъны ол не заманда да баш иши болганды. 33. Отунчуну саууту. 34. Эбизени къоншусу. 36. Ийнануу. 37. Бетге жарыкълык берген шарт.



### ГАЗЕТНИ 61-ШИ НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАННАН СЁЗБЕРНИ ЖАУАПЛАРЫ

**ЭНИНЕ:** 1. Къаудан. 4. Басмач. 7. Асаба. 9. Рухи. 10. Урал. 11. Мадарыу. 12. Мара. 15. Атлы. 17. Солтанлык. 18. Къаланкъа. 21. Къуралыу. 23. Къоркъакъ. 27. Матрос. 30. Бузкъаудан. 32. Сура. 34. Азан. 37. Алтыаякъ. 38. Маму. 39. Алим. 40. Ушхол. 41. Миндеу. 42. Ачезем.

**ЁРСИНЕ:** 1. Къурум. 2. Усхур. 3. Намазлык. 4. Багышлау. 5. Мурат. 6. Чалгы. 8. Алаша. 13. Айран. 14. Асса. 15. Акъла. 16. Лагъым. 19. Наша. 20. Ант. 21. Къум. 22. Роза. 24. Отоу. 25. Къуба. 26. Къызылсуу. 27. Мадьярла. 28. Тана. 29. Орта. 31. Ачытхы. 32. Самум. 33. Роман. 35. Залим. 36. Намаз.



## СЕБЕПЛИК

## Туризм бөлүмдө ахшы башламчылыкка

Къабарты-Малкъарга туризмни айнытууга 254,5 миллион сом берилгенди, деп билдиредиле республиканы Курортла эм туризм министрствосундан. Ол ахчага кемпингле (автотуристлеге жай лагерье) бла автокемпингле ишленирикдиле; инсанланы инфраструктураны айнытуу бла байламлы башламчылыклары жашауда бардырылыкдыла; пред-

принимательлеге кыралны жанындан болушлук этилликди.

Министерство предпринимательле араларында регион проектлени курсун кыраыкды, аны эсеплени кёре, хорлаганлагга грантла юлешенирикдиле. Ол проекте барысы да 2022 жылны декабрини ахырына дери толтурулугга тийишлидиле.

## АНГЫЛАТЫУ

## Къутхарыучула бла хайырлы ушакка



Россейни МЧС-ини республикада Баш управлениясы «Мени кьоркьуусуз каникулларым» деген акцияны чегинде «Намыс» сабий реабилитация арада профилактика иш бардыргандыла. Ара юч майданга бөлүнгенди. Биринчиси министриону келечилери кьоркьуусуз жашау бардыруну эм табийгьатда хата чыкьмазча кыалай солургга кереклисини юсюнден дерс бергендиле. Инспекторла сабийлеге от бла ойнаргга нек жарамагъанын, МЧС-ни 101 номер бла кыалай чакырыргга кереклисин анылатхандыла.

Суулада адамланы кьоркьуусуз-

лукъларын жалчытуу жаны бла инспекторла уа черекледе, кёлледе жууунганда жорукъланы эсертгендиле эм информация китапла юлешгендиле, ушакка бардыргандыла. Эм сейир а от ёчюлтюу-къутхарыу техниканы кёргозтген майданда болганды. От ёчюлтюучюле гитчелеге кыалай ишлегенлерини юсюнден хапарлагандыла, энчи техника бла шагъырейлендиргендиле. Алай бла сабийле кюнлерин заууклу ётдюргендиле, кёп жангы билим да алгандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

## Билдирю

## Счётчикни хакъсыз орнатырыкдыла

«Газпром газораспределение Нальчик» компаниядан билдиргенлерине кёре, абонентлени тилеклерин толтура, ала газ счётчикни хакъсыз орнатыну болжалын созарга оноу этгендиле. Сёз мында бу приборну багъасыны угъай, аны жерине орнатыу ючюн теленирик ахчаны юсюнден барады.

Алай бла бу иш саулай республикада бу айны ахырына дери барлыкды. Анга эсеплеучю приборланы биринчи кере орнатырыкь абонентле кыатышыргга эркиндиле. Компанияда эсертгенлерича, 2009 жылда 23 ноябрьде чыкьган 261-чи номерли

федерал законну 13-чю статьясыны 12-чи кесегине тийишлиликде ол борчу халда этилирге керекли жумушду.

Аны тамамлар ючюн, «Газпром газораспределение Нальчик» компанияны бөлүмлеринден бирине барып, заявление берирге керекди. Ол приборну эмда битеу керекли материалланы кеслери сатып алыргга неда багъасын төлеп, компаниядан алыргга эркиндиле. Соруулары болганла **8-800-100-09-04** телефон номерге сёлешсинле. Аны ючюн хакъ төлерик тьююлсюз.

ОМАРЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

## Къайгырыу

## Аскер операциягга кыатышханланы сабийлерин хакъсыз окъутурукдула

Россей Федерацияны Къоруулануу министрствосуну башламчылыкгы бла Президентни академиясы ДНР-де бла ЛНР-де эмда Украинада энчи аскер операциягга кыатышхан аскерчилени юйюрлерине тутучлукъ этерикди. 2022-23 окъуу жылда Академия аскерчилени сабийлерин Москвада эмда аны башха филиалларында бакалавриат эмда специалитет программалагга кёре хакъсыз окъутуугга 300 грант бёлгенди. Аны юсюнден РАНХиГС-ни Шимал-Кавказ институтуну пресс-службасы билдиргенди.

Аскерчилени сабийлери ол грантланы Академияны Москвада 12 институтунда бла факультетлеринде, битеу кыралда да 13 уллу филиалларында, ол санда Москва областьда, Санкт-Петербургда, Новосибирскде, Саратовда, Орёлда, Дондагы Ростовда, Владимирде, Нижний Новгородда, Волгоградда, Екатеринбургда, Хабаровскда, Липецкде, Калининградда бла Челябинскде хайырланьыргга боллукдула.

Грант кьоллу болур ючюн экзаменледе не кьадар кёп балл алыргга керекди. Аскерчилени сабийлерин хакъсыз окъ-

утууну программасына кирликлени Россейни Къоруулануу министрствосуну Кадрла жаны бла баш управлениясы сайларыкды.

«Президентни академиясы бу кыйын кезиуде Ата журтубузну сейирлерин кьоруулай, ал сатырлада болгъанланы кёллендириуну кесини сыйлы борчуна санайды. Алай бла Академия Россейни халкыны социал болумун игилендириу жаны бла кыралны мадарларына кьолдан келген кьошгумчулукъ этеди. Бу иш Къоруулануу министрство бла кыаты байламлыкка бардырылады. Грантла аскерчилени сабийлерине кыралны баш вузларындын биринде билим алыргга онг берликди», - дегенди РАНХиГС-ни проректору Максим Назаров, бу башламчылыккыны юсюнден кесини оюмун айта.

Андан сора да, Академия РФ-ни Президенти Владимир Путин кёп болмай чыгъарган Указы толтуруугга да кыатышырыкды. Анга кёре, Россейни вузларында ата-аналары энчи аскер операциягга кыатышхан абитуриентлеге энчи квотала тохташдырылыкдыла. Бу жорукка жангы окъуу жылдан башлап кюч аллыкдыла.

## Жандаурлукъ

## Огъурлу атламла

РусГидро компанияны Къабарты-Малкъарда бөлүмю «Тейри кылыч» деген сабий социал-реабилитация арада кечинген гитче төлюге деп, анда ойнаучу отууну битеу кереклиси бла жалчытханды. Бу ишни энергетикле сабийлени кьоруулау Битеудуния кюнине жоралап тындыргандыла.

Кьонакка ол отууга антистресс-оюна, спорт бла кюрешгенде керек затла келтирип салгандыла. Учреждениада аланы кыайсылары бегирек изленирге боллугун аны башчылары бла оноулашып алай билгендиле кеслери да.

«Компанияны келечилери келтирген затланы асламысы саулукулларында чекленген онглары болгъан сабийлеге тийишли оюндадыла. Ол затла аланы кьолларын, санларын кымылдатыргга, эслерин, акъылларын кючлендирирге, төгерек-башны толуракъ сезерге онг бердиле. Этген болушлукълары ючюн энергетикле сау болсунла», - дегенди Араны педагогика бөлүмюню башчысы Глашланы Зухра.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

## СУРАТ ЭТЮД



Бююн Хызны тарыны тауларыны башларына кыара-боз булутла жыйыла тебирегендиле. Баям, ингир алагга жауун жауарыкды.

Суратны ОСМАНЛАНЫ Хыйса алганды.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительство

Баш редактор  
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

## РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа  
(баш редакторну орунбасары),  
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат  
(баш редакторну орунбасары),  
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис  
(жууаплы секретарь),  
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,  
ТИКАЛАНЫ Фатима,  
ТРАМЛАНЫ Зухура,  
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

## ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.  
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кьоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагга «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды.  
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре  
19.00 сагъатда кьол салынады.  
20.00 сагъатда кьол салыннганды.

## ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГАНЛА:

Байсыланы Марзият- дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Зезаланы Лида (1,2,3,12-чи бетле), Ахматланы Люоза (4,9,10,11-чи бетле), - корректорла.

Тиражы 1639 экз. Заказ № 1126  
Багъасы эркинди.

## РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:



360000, Нальчик шахар,  
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:  
elbor\_50@mail.ru